

Elke Schwarzer

Moje motýlí zahradá

Nejlepší rostliny pro
motýly a housenky

● GRADA

Pátrání po motýlích křídlech

Za tuto knihu můžete poděkovat bělásku řeřichovému, který si vybral můj řadový zahradní domek jako svou školku – a nápad na knihu byl na světě. Mnoho motýlů si své místo najde i bez velkého snažení. A abyste také věděli, s kým máte co do činění, chtěla jsem druhy, které jsou v zahradě časté, představit od housenky až k motýlovi.

Mockrát jsem si spálila prsty, když jsem obracela kopřivy a ve spojených listech obvykle objevila jen vynervovanou housenku zavíječe zahradního.

Znovu a znovu jsem však nacházela také velkou pětku kopřivových nadšenců: babočku admirál, babočku kopřivovou, babočku paví oko, babočku sítkovanou a babočku bílé C.

Překvapivě složité bylo pátrání po ostruháčkovi březovém, přestože jsem se v zimě osobně seznámila s každým vajíčkem na okolních trnkových keřích. Žasli byste, jak nepřehlednými se keře stanou v květnu, přestože byste jejich větve mohli ještě v březnu spočítat na prstech jedné ruky.

Přesto jsem brzy byla na stopě bělásky řeřichového ve všech jeho životních stádiích: nejdříve jsem našla vajíčka, poté bohatě housenek. Také maskování housenek žlutásky řešetlákového jsem rychle prokoukla. Ptáci by mi měli platit provize za to, jak moc housenek jsem objevila – často také v zahradě. Neboť leckterý motýl na ní může žít, pokud tam najde správné rostliny pro svou obživu.

Nabídněte jim je i na své zahradě, aby také další motýli mohli putovat krajinou – tato kniha vám ukáže, jak to udělat. Najdete tady rostliny, které se dají pěstovat v každé zahradě a dobře vypadají. Možná se tak motýlí křídla brzy objeví i u vás.

» Cesta k motýlí zahradě: štětka planá, sléz i pupalka lákají jak denní, tak i noční návštěvníky.

Listování knihou

Zahrada pro motýly

Strana 4

Zahrada jako útočiště
pro motýly 6

Vybavení pro motýly 9

Velcí motýli
v zahradě

Portréty motýlů

Strana 14

Je prostřeno

Rostliny pro housenky

Strana 57

Informace

Strana 120

Ještě více medonosných
rostlin a rostlin
pro housenky 122

Rejstřík 125

Lákání motýlů

Medonosné rostliny

Strana 90

A close-up photograph of a butterfly with orange, black, and white wings perched on a purple flower head. A small bee is also visible on a lower flower head. The background is a soft-focus green and purple.

Zahrada pro motýly

Allium romarovianum v září s babočkou
paví oko a včelou medonosnou.

Barevní motýli jsou celebritami mezi hmyzem a vždy se dočkají radostného přivítání. Ale jak dosáhnout toho, aby naše zahrada tyto opylovače co nejvíce přitahovala? Tady se dozvíte, co můžete pro své motýly udělat.

Zahrada jako útočiště pro motýly

Možná nemůžete zachránit celý svět, ale vaše zahrada se může velmi jednoduše stát barevným místem, na němž se usídlí motýli.

Bývalo to dříve lepší? Přinejmenším bylo dříve opravdu více barevných motýlů. Jak to, že jich dnes vidáme tak málo? Může za to jednak moderní zemědělství.

Na kukuřičných polích už dnes nekvetou žádné květiny, pesticidy ničí barevné okraje polí a pastviny pro dobytek jsou často tak přehnojené, že tam rostou jen rostliny, na kterých si housenky nepochutnají. Také v městských parcích se objevují kvetoucí louky už jen velmi zřídka, obvykle tam najdete jenom posekaný trávník. V centrech měst se z rozkvetlých pozemků, které ležely ladem, nebo barevných zahrádkářských kolonií stala staveniště.

Musíme se do toho pustit sami: v zahradě rozhodujeme my, které rostliny vysadíme či vysejeme, kdy svou květinovou louku posekáme nebo ostříháme dřeviny. Co se týče hnojení, to na své louce nepotřebujeme a pesticidy nepoužíváme.

Jaké druhy můžeme na své zahradě očekávat

Kdyby to jen bylo tak jednoduché: pěstujeme jablka a hrušky a už k nám přilétá bělásek ovocný nebo lišaj paví oko, na rozchodníku se zase prohání jasoň červenooký. Ve skutečnosti je mnoho druhů motýlů tak vzácných nebo mají tak vysoké nároky na životní prostor, že je v zahradě stěží najdete. Další druhy jsou naproti tomu cestovatelé a dříve či později se u nás objeví tak jako tak. K těm patří

babočka admirál, bělásek zelný, dlouhozobka svízelová nebo babočka bodláková. Těm můžeme ulehčit rozmnožování správným výběrem rostlin.

Noční motýli pracují v utajení a objevíte je spíše náhodou. Jsou často považováni za škodlivou sebranku, přitom jsou však skutečně nádherní. Obvykle vidáme jen jejich housenky, například při hrabání listů, když časné na jaře nedočkavě pátráme po výhoncích trvalek. Buclaté housenky lišajů nabízejí úžasnou podívanou a najdeme je obvykle na stinné části pozemku. Motýli se vyvíjejí do působivého aerodynamického tvaru. Nejdříve nalezneme hezké housenky lišaje vrbkového, který profituje z naší lásky k fuchsii. Lišaj šeríkovaný po nocích ujídá zimolez ovíjivý a klade vajíčka na rostlinu, jejíž jméno nese. Části jsou v zahradě také můrovití, lehce poznatelný je kovolessklec gama, který létá za dne.

Pokud vaše zahrada sousedí s lesem, můžete prostřednictvím několika stromů a domácích travin nalákat okáče pýrového (*Pararge aegeria*) nebo díky violkám perletovce stříbropáská. Pokud jsou v okolí louky, vyhlízejte soumráčníkovité, okáče pohánkového nebo modráskovitité. Okáč prosíčkový a okáč luční žijí dokonce i ve městech, pokud najdou trochu porostu s travinami.

Pomozte také běžným motýlům, jinak se z nich stanou motýli vzácní. Například bělásek zelný, který v minulosti přiváděl

» John Travolta mezi adélovitými: *Adela reaumurella*, který svými třpytivými křídly a uměleckými leteckými kreacemi přemění každou zahradu ve vesnické disko.

» Blýskavky mramorované nejsou vybíravé, na snímku si hoví jasně zelená housenka na výhonku sasanky hupejské.

k šílenství celé generace zelinářů a ve velkých houfech přelétal zemí, se dnes už v mnoha regionech objevuje jen zřídka. Také drobní zástupci motýlů, jako jsou vakonošovití, zavíječ purpurový či adélovití, se objevují v zahradách často. Jen je člověk musí najít – a pak se z nich těšit. Jestli se motýli usadí na rostlinách představených v této knize, záleží mimo jiné na individuálních chutích. Především u babočky bodlákové, která by se mohla teoreticky prokousat celou zahradou, mají jednotlivé klany rády různé rostliny a na zahradách mohou působit jako vybíraví nevděčníci. Co se týče oblíbenosti konkrétních rostlin, jsou housenky po svých matkách – a ta zase jako motýl vyhledává rostliny, na nichž sama vyrostla.

Máme vypustit džina z láhve?

Nebudou housenky naši pohostinnosti beze studu zneužívat? Žádné strachy, nepromění se v ničící monstra, většina druhů se umí chovat. Naopak je poměrně těžké housenky vůbec najít, tak diskrétní jsou.

Jen někteří předivkovití způsobují díry na brslenech či střemše. Tady pomůže napadení včas rozeznat a hnízda housenek odstříhnout. O pídalku podzimní se dokážou postarat sýkorky.

Z denních motýlů by mohl nepřátelsky napadnout rostliny jedině bělásek řepkový. Pokud by se jich na vašem zelí objevilo příliš mnoho, přesídlete je jednoduše na lichořejšnici. S většinou larev však můžete svou zahradu zcela bez obav sdílet – slibují!

Vybavení pro motýly

Pokud motýlům svou zahradu trochu zútulníme, a ještě k tomu nabídneme rostliny pro jejich housenky, učiníme svět o trochu lepším a barevnějším.

Základní vybava

Mnoho denních motýlů miluje slunce. V zahradě tak vyhledávají slunečná místa chráněná před větrem. Volně rostoucí živé ploty z domácích keřů jako ohraničení zahrady jsou jak ochranou proti větru, tak i domovem pro larvy. Suché kamenné zdivo a cesty z přírodních kamenů je ještě dodatečně ohřejí. Pokud máte k dispozici hodně prostoru, pěstujte stromy – tím výrazně rozšíříte příležitost pro housenky a také pro ptáky. Absolutní jedničkou s většinou prvotřídních motýlích druhů jsou duby.

Na takovou středně velkou zahradu se hodí dub letní (*Quercus robur* 'Fastigiata'), pro řadový zahradní domek se zase více hodí nízké ovocné stromy, hloh či sloupovitý kultivar buku obecného.

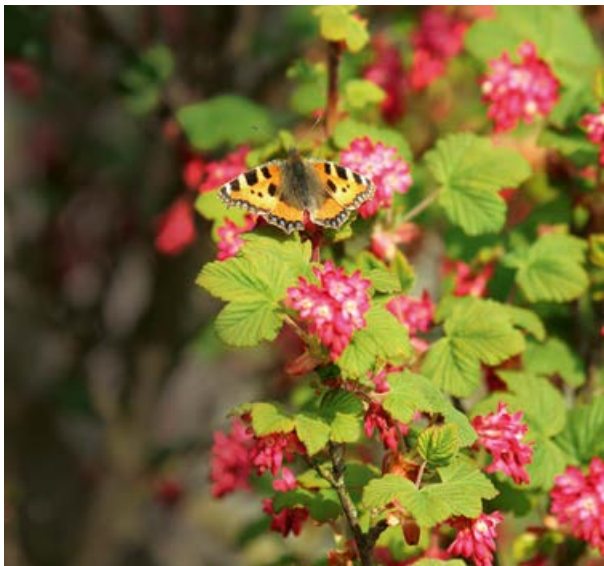
Květy vhodné pro motýly

Motýli milují květy s dlouhými tyčinkami, z nichž mohou svými sosáky sát nektar. K rostlinám vhodným pro motýly patří zástupci čeledi hvozdíkovitých, hvězdnicovitých, jako například třapatka a kopretina, plamenka ale také mnoho rostlin z čeledi motýlokvetých.

» Krásná a přátelská k motýlům může být i malá předzahrádka: levandule prorůstají plotem pod hrachorem široolistým (*Lathyrus latifolius*).

Časně na jaře bodují prvosenky a krokusy. Noční motýli upřednostňují bílé či žluté květy, které i ve tmě působí zářivě, přestože se spoléhají také na svůj čich. Pokud jste na pochybách, zda se pro motýly hodí také exotické květy, zařídte se podle jejich tvaru a barvy: červené květy s krátkými tyčinkami a bez vůně jsou určeny kolibříkům, kteří nemají tak dobrý čich, ale dobře vidí. V našich končinách, kde se kolibříci nevyskytují, můžete na těchto květech natrefit spíše na čmeláky a denní motýly.

» V Severní Americe je meruzalka krvavá (*Ribes sanguineum*) opylována kolibříky. U nás je lákadlem pro čmeláky a denní motýly.

Světlé květy s dlouhými tyčinkami a ideálně se silnou vůní jsou naproti tomu ideální pro noční návštěvníky, patří k nim například zimolez ovjivý, mydlice lékařská, plamenka, pupalka dvouletá, nocenka (*Mirabilis*) nebo tabák. Obzvláště tabák planý (*Nicotiana glauca*) je vhodný do zahrad a přezimovat dokáže za podobných podmínek jako pelargonie.

Nejlepší je domácí strava

Zatímco motýli nejsou co se týče medonosných rostlin žádní rozmazlenci a navštěvují i zavlečené druhy – nakonec všude na světě existují hladoví motýli –, při výběru stravy pro své potomky jsou nároční. Nejraději si vybírají domácí rostliny. Bobkovišeň, rododendron a tůje

je naproti tomu spíše od jídla odrazují. V žádné zahradě by proto neměl chybět základ remízků: líska obecná, ptačí zob, růže nebo rybíz.

A přesto existuje několik exotických rostlin, o kterých můžete jako o místě pro vývoj housenek uvažovat. Především pokud se jejich rozměry podobají domácímu ekvivalentu. Lichořeřišnice a luštěnice trnitá například obsahují hořčičné oleje, díky nimž je bělásek zelný považuje za náhražku zelí. Fuchsie, divoké víno a netýkavka Wallerova chutnají housenkám lišaje vrbkového, proto se také tento druh hojně objevuje v zástavbě. Lišaj smrtihlav jako tvor, který následuje člověka, má stejně jako my rád brambory, nicméně na nich upřednostňuje listy. Na komuli Davidově (*Buddleja davidii*), které se také říká motýlí keř a která pochází z Asie, koneckonců najdete housenky mnoha nočních motýlů.

Zásadní otázka: Jak to máte s kopřivami?

Američtí zahradníci to mají dobré: vlnkovatá loď mezi denními motýly, cestovatel monarcha stěhovavý (*Danaus plexippus*), klade svá vajíčka na krásné klejichy (*Asclepias*). Naši nejnádhernější motýli požírají zrovna tu nejneoblíbenější rostlinu vůbec, kopřivu. Její nenápadné květy by ještě nebyly takovou katastrofou, pokud by každý pokus o přiblížení k této netýkavce nebyl potrestán. Pokud máte dost místa, věnujte jim malý kousek. Zobonosce kopřivový nebo zavíječ zahradní se budou radovat – denní motýli však jen tehdy, když se jim bude zamlouvat mikroklima. A pokud kopřivám nevěnujeme zrovna ten nejhezčí kus místa na slunečném záhonu, některé druhy jimi pohrdnou.

Další problémovou rostlinou je bující chmel (*Humulus lupulus*), domácí popínává trvalka, která chutná například housenkám babočky bílého C. Bez ohraničení kořenů je v malé zahradě problematický.

Královská disciplína: květinová louka

Pokud máme na zahradě dostatek místa, můžeme si založit květinovou louku. Nicméně aby na ní rostly také květiny, a nejen traviny, musí být půda spíše chudší. Problém tady není dusík, který déšť rychle vymývá, nýbrž vysoké hodnoty fosfátů. Ty se v půdě tvrdošjně drží.

Existují různé metody na ochuzení půdy. Ta nejnákladnější, ale nejrychlejší spočívá v přemístění horní, na živiny bohaté půdy a jejím nahrazení písčitou a štěrkovitou půdou. Nakonec se na místo vysadí kokrhel, který pomůže proti tomu, aby se rozbujely dominantní traviny.

Méně náročná varianta vyžaduje trpělivost: pokud budete pozemek sekat a posekanou trávu odstraňovat, půda časem zchudne. Čím je půda bohatší na živiny, tím častěji je nutné sekat. Po pár letech diety můžete na své louce na podzim či na jaře provést vertikutaci a vysít směs osiva. Krtek je vítaným hostem, protože vytvoří volná místa, na nichž můžete vysít květiny.

Nebudte rozmrzelí, pokud přes veškerou námahu nevznikne květinová louka jako z obrázkové knihy. Řeřišnice luční se objeví dokonce i na bohatších místech a je rájem pro běláška řeřichového – nicméně jen tehdy, když se mohou housenky při kuklení schovat v nedalekém houští. Pokud by zůstaly na řeřišnici příliš dlouho, byly by při sekání rozcupovány na kusy. Pro běláška

řeřichového bohužel existují jen špatné časy kosení – ať už jsou kdykoli.

V každém případě by se měly posekané rostliny odstranit, nicméně až po pár dnech, aby měli zástupci hmyzu čas utéci. Optimální výše stříhu je 8–10 cm, ideální je kosa. Barevnou letní louku můžete sekat mezi polovinou května a polovinou června. Koste ji vždy po částech, aby zástupci hmyzu nepřišli o všechny květiny zároveň.

» Okáč pohánkový, tady na kozlíčku polním, potřebuje slunné louky, housenka se živí trávou.

» Larva pilatky se na tmavém listu buku nemůže maskovat, ale moc jí chutná: dilema všech housenek.

S druhou polovinou louky počkejte šest týdnů. Sekačkou si udržujte cestu divočinou, abyste mohli barevné pučení pozorovat.

Perfektním doplněním louky je kamenná suchá zeď. Vytvoří teplý ostrov. Motýli, jako je okáč ječmínkový, milují vyhřátou, suchou trávu. Některé kameny mohou vytvářet stříšku nad trávou, protože okáč ječmínkový je poněkud hydrofobní.

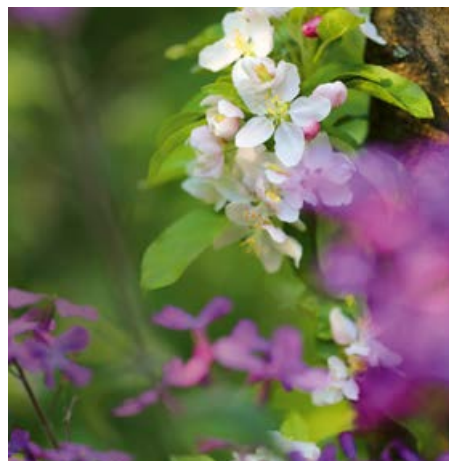
Barva fialová: pestrobarevné listy remízků

Mnoho housenek, které jsou lahodné pro ptáky, by se rádo stalo neviditelnými: jsou tak zelené jako listy, snaží se po celý den neprozradit špatným pohybem a doufají, že když zůstanou v klidu, nebudou sežrány. Toto maskování je však v pestrobarevném remízku zbytečné. Hodně okrasných keřů

a stromů má například fialové či žluté listí. Zde jsou ptáci ve výhodě. U dřevin oblíbených mezi housenkami, jako jsou buky či stěmchy, proto jen zřídka vysazujte druhy s neobvyklými barvami listí.

Otravné dvouleté

Některé dvouleté rostliny jsou mezi motýly tak oblíbené, že se námaha s vysazováním vyplatí. Pokud už je jednou v zahradě máte, budou se samy vysévat. Bohužel se to u některých zástupců stává teprve na jaře, poté co semena celou zimu jen tak líně visí na stoncích. Tak vzniká každé dva roky nehezka květová mezera a není ani krmení pro housenky. Chcete-li tedy nabídnout večernici vonnou a měsíčnici roční, které

» Fantastická dvojice pro motýly: okrasná jabloň a měsíčnice roční (*Lunaria annua*).

zrovna nepatří k rychlíkům, měli byste v prvních dvou letech na jaře vysít vždy nové osivo. Pak už půjde všechno samo, dokud bude ve vaší zahradě místo, kde se mohou semínka odpaďávající z rostlin uchytit.

Vše musí být skryto

Také motýli musejí někdy spát nebo se při špatném počasí schovat. Noční motýli se schovávají přes den před ptáky, aby neskoučili v jejich bříchách. Vítané jsou hromady dřeva, prázdných květináčů, roští, trsy trávy nebo porost popínavých rostlin. Taková zeď porostlá břečtanem je pro motýly úplně ideální, protože jim poskytuje ochranu po celý rok. Osenice šňovíková (*Noctua pronuba*) jde ještě o krok dále: den prospí ideálně přímo v domě. Systematicky přichází dovnitř s ranním svítáním otevřeným oknem a večer by ráda byla zase promptně vypuštěna ven.

Ledoví motýli

Menší množství druhů přezimovává jako dospělec – motýl. Je mezi nimi jeden z našich nejkrásnějších, žlutásek řešetlákový, který ani nevyhledává úkryt. Zůstane jednoduše sedět na větvi, kde se nechá zamrazit – složení jeho těla to umožňuje. Babočka kopřivová, babočka admirál a babočka paví oko jsou naproti tomu praví následovníci člověka a jako takoví si vyhledávají úkryt. Nejraději tráví zimu dobře chráněni v dřevnicích nebo na půdách. Proniknou i do nevytápěných obytných prostor. Ve svých spacích úkrytech nechtějí být rušeni, a už vůbec ne probouzení teplem. Na jaře jim stačí za krásného dne otevřít okno či dveře, aby se opět dostali na čerstvý vzduch. Většina domácích druhů motýlů přezimovává

ve formě vajíček, housenky či kukly. Těm pomůžete, když to na podzim nebudete přehánět s úklidem. Listí může zůstat ležet na záhonech, stonky můžete odstranit až na jaře a keře nemusíte kompletně zastříhávat, ale jen prosvětlit, když přerostou. Ostříhané větvičky pak můžete nechat v zahradě chvíli ležet, aby měli kukly, které na nich mohou být přichycené, ještě šanci se vyklubat. Pokud vyžadují určité druhy konkrétní termíny pro stříhání, je to uvedeno u jejich portrétů.

» Časní motýli potřebují časné květy: babočka paví oko na krokusu 'Miss Vain'.

